

7. C. Banasiński (w:) H. Gronkiewicz-Waltz i M. Wierzbowski (red.), Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne, LexisNexis, Warszawa, 2009.

8. Ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sadowym (Dz.U. z 2013 r. poz. 1203 ze zm.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WD19971210769>.

9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

10. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № № 18, 19–20, 21–22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

11. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

12. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8 липня 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 61. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

13. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні : Закон України від 21 грудня 2016 року // Офіційний вісник України. – 2017. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>.

14. Украинцы за три недели закрыли почти 160 тысяч частных предприятий // Издательский дом «Галицкие контракты» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kontrakty.ua/article/100287>.

15. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо повернення до сплати єдиного соціального внеску в залежності від наявності доходу суб'єктів малого і середнього підприємництва та запобігання їх масовому припиненню від 16 січня 2017 року № 5644 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60916.

16. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо гарантування прав і законних інтересів суб'єктів малого і середнього підприємництва від 4 січня 2017 року № 5633 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60896.

УДК 346.91.01(477):341(045)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ГОСПОДАРЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Пігарева Г.І., асистент
кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольський державний університет

Статтю присвячено визначенню поняття «імплементация» норм міжнародного права. Доведено, що імплементация норм міжнародного права у господарське процесуальне право обумовлена інтеграційними процесами, що потребують одноманітних механізмів правового регулювання, особливо в умовах глобалізації та трансформації економіки. Досліджено, що головною метою є поступова трансформація з метою зближення правових систем.

Ключові слова: імплементация, норми міжнародного права, господарське процесуальне законодавство, Конвенція, міжнародно-правові стандарти.

Статья посвящена определению понятия «имплементация» норм международного права. Доказано, что имплементация норм международного права в хозяйственное процессуальное право обусловлена интеграционными процессами, которые требуют одинаковых механизмов правового регулирования, особенно в условиях глобализации и трансформации экономики. Исследовано, что главной целью является постепенная трансформация с целью сближения правовых систем.

Ключевые слова: имплементация, нормы международного права, хозяйственное процессуальное законодательство, Конвенция, международно-правовые стандарты.

Pihareva H.I. IMPLEMENTATION RULES OF INTERNATIONAL LAW IN THE ECONOMIC PROCEDURAL LEGISLATION UKRAINE

The article is devoted to the definition of “implementation” rules of international law. It is proved that the implementation of international law on procedural law due to the economic integration processes which require uniform regulation mechanisms, especially in the context of globalization and economic transformation, and investigated that the main goal is the gradual transformation to approximate legal systems.

Key words: implementation, rules of international law, economic procedural legislation, Convention, international legal standards.

Постановка проблеми. Посилення імплементацийних процесів у зв'язку з євроінтеграцією України, стрімкість розвитку господарсько-процесуальних відносин у межах українського та міжнародного простору обумовлюють оновлення господарського процесуального законодавства, удосконалюючи ефективність впливу імплементации норм між-

народного права на господарське процесуальне законодавство України.

У контексті сучасного врегулювання господарсько-процесуальних відносин важливе місце займають питання імплементации міжнародно-правових норм у господарському процесуальному законодавстві, окремі аспекти яких досі мають дискусійний характер.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі аспекти імплементації норм міжнародного права були досліджені такими вченими, як М.В. Буроменський, В.Г. Буткевич, В.С. Войченко, Є.Т. Усенко та ін. Питання щодо імплементації норм у господарське процесуальне законодавство досліджували такі вчені, як О.А. Беляневич, В.К. Мамутов, Л.М. Ніколенко, В.Д. Чернадчук тощо.

Метою статті є загальнотеоретичне дослідження імплементації норм міжнародного права у господарське процесуальне законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Для окреслення особливостей та механізму імплементації норм міжнародного права та їх впливу на господарське процесуальне законодавство України слід на початку дослідження визначитися з розумінням та змістом імплементації норм міжнародного права взагалі. У науковій спільноті склалося різне бачення на термінологічне розуміння імплементації норм міжнародного права. Одні автори використовують термін «національно-правова імплементація» [1], інші – «внутрішньо-державно-правова імплементація» [2], треті – «внутрішньоправова імплементація» [3].

Термін «імплементація» перекладається як виконання, здійснення, наповнення [4].

Розкриваючи зміст самого поняття «імплементація», необхідно відзначити, що в широкому сенсі – це спільна організаційно-правова діяльність держав і міжнародних організацій, спрямована на здійснення цілей міжнародно-правових норм на міжнародному рівні. У вужчому смисловому значенні імплементація є цілісним механізмом здійснення міжнародного права за допомогою засобів національного права [5, с. 364].

Дійсно, імплементація пов'язана з реалізацією міжнародних норм у внутрішньодержавному праві. Однак зв'язок цей розуміється по-різному, звідси й неоднозначне тлумачення самої імплементації. Вона розуміється або як фактична реалізація міжнародних норм, або як умова цієї реалізації, або як діяльність із реалізації.

Слід погодитися з визначенням, що запропонував А.С. Гавердовський, як із найповнішим та найбільш змістовним. Імплементацію норм міжнародного права А.С. Гавердовський пропонує розглядати як «цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держав, що робиться індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій із метою своєчасної, усесторонньої і повної реалізації взятих ними відповідно до міжнародного права зобов'язань» [2, с. 62]. Його очевидна перевага полягає в тому, що тут зафіксований підхід до процесу реалізації міжнародного права як до органічного поєднання правотворчої й організаційної діяльності держав, здійснюваної ними всередині держави і на міжнародній арені, зокрема за допомогою та в межах наявних або новостворюваних інституційних структур. У зв'язку з вищевикладеним необхідно надати визначення щодо механізму імплементації, під яким слід розуміти сукупність засобів, використовуваних державами й іншими суб'єктами міжнародного права з метою реалізації його норм.

Слід зазначити, що термін «імплементація» не завжди застосовується, оскільки окремі дослідники виступали проти його використання. Наприклад, Є.Т. Усенко звужував використання цього терміна до процесу реалізації міжнародно-правових норм спеціально створеними для цього органами імплементації і вважав недоцільним використання терміна «імплементація». На його думку, більш вдалими є використання терміна «здійснення» [6, с. 15].

Схожої думки дотримується В.Г. Буткевич, який віддає перевагу використанню терміна «реалізація норм міжнародного права», оскільки, на його думку, відсутність однаковості щодо термінологічного визначення зумовлена переплутуванням форм, способів, засобів, стадій реалізації норм міжнародного права [7, с. 32].

На підставі вищезазначених поглядів, можливо зробити висновок, що імплементація норм міжнародного права – реалізація державою міжнародно-правових норм у національну правову систему країни.

Необхідно відзначити, що держави вдаються до різних форм імплементації норм міжнародного права. У загальній теорії права прийнято залежно від характеру правореалізуючих дій, обумовлених змістом правової норми, виділяти чотири форми: дотримання, виконання, використання і застосування права. Дотримання як форма імплементації міжнародного права полягає в тому, що суб'єкти не виходять за рамки, встановлені цим правом, утримуються від дій, які означали б його порушення. Виконання виражається в активній діяльності суб'єктів стосовно здійснення норм, що зобов'язують до певних дій. Особливість цієї форми імплементації полягає в тому, що суб'єкти повинні, незалежно від власного бажання, здійснювати активні дії, передбачені нормами права. Суть використання полягає в реалізації можливостей, які надаються нормами права учасникам суспільних відносин. Під правозастосуванням слід розуміти здійснювану у процедурно-процесуальному порядку владно організуючу діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, що полягає в індивідуалізації юридичних норм шляхом ухвалення акта застосування права. Процес застосування – основна сфера дії загальних принципів права, які мають насамперед процесуальний характер.

У міжнародному праві традиційно затвердилося правило, згідно з яким вибір способів застосування його норм належить до компетенції держави, якщо тільки самі норми не встановлюють певного способу свого застосування. Безумовно, державі та її праву належить вирішальна роль у здійсненні норм у галузі прав людини. Гарантією належного виконання цієї ролі є надійний внутрідержавний правопорядок. Пошана цього правопорядку – характерна риса міжнародного права, із чого виходить, що сам факт невжиття якихось спеціальних заходів для реалізації норми, відсутність закону, адміністративних правил не може слугувати підставою для відповідальності держави. Відповідальність настає у тому разі, якщо виявиться, що держава не досягла

результату, який встановлюється нормою, і посилання на те, що вона вжила заходів, необхідних для виконання, будуть безпідставними.

Відповідальність за застосування норм міжнародного права несе держава загалом. Сюди належить також відповідальність за відповідну діяльність усіх державних органів, юридичних і фізичних осіб. Інше становище суттєво обмежило б можливість здійснення міжнародного права. Таким чином, норми міжнародного права, будучи імplementованими у внутрішньодержавному праві, не розчиняються в ньому, а посідають особливе становище. Будучи частиною правової системи держави, вони застосовуються відповідно до її цілей та принципів, у встановленому нею процесуальному порядку.

Першим і найбільш важливим кроком в імplementації слід вважати приєднання держав до міжнародних конвенцій. Конвенції повинні бути не тільки ратифіковані, але й одночасно інкорпоровані в національне законодавство. Таким шляхом буде забезпечена їх імplementація.

Важливе значення для імplementації норм міжнародного права мають міжнародно-правові стандарти. Міжнародно-правовими стандартами у сфері судочинства слід вважати такі стандарти, які містяться в міжнародних конвенціях. Ці стандарти мають два аспекти: перший вказує на обов'язковість їх дотримання, а другий пов'язаний із рекомендаційним характером відповідних міжнародно-правових норм [8, с. 23]. Особливе значення для господарського процесуального права має Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод, яка була ратифікована Україною у 1997 р. Положення Конвенції мають певні особливості в господарському судочинстві, оскільки вона застосовується судами з урахуванням практики Європейського суду із прав людини (далі – ЄСПЛ) для унеможливлення будь-якого порушення Конвенції. Тому судам під час ухвалення рішень слід враховувати постанови ЄСПЛ, у яких дається тлумачення положень Конвенції і які потребують застосування у конкретній справі.

Слід погодитися із судженням Л.М. Ніколенко, яка стверджує, що господарське судочинство розвивається з урахуванням загальновищезначаних стандартів, що є необхідною умовою сучасного розвитку України. Нині жоден суд не може здійснювати свою діяльність без урахування визнаних стандартів правосуддя, що є характерною рисою сучасного розвитку господарського судочинства і визначає важливий напрямок його реформування. Господарська діяльність інтегрується в міжнародний економічний простір, а отже, вимагає загальних підходів, загальних правових уявлень і загальних стандартів. Використовувати міжнародно-правові стандарти у реформуванні судочинства в Україні необхідно з урахуванням національних особливостей розвитку суспільних відносин, зберігаючи позитивний вітчизняний досвід, який накопичувався роками [9, с. 205].

Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод є обов'язковим для

виконання міжнародно-правовим договором. Окрім того, більшість науковців дотримуються думки, що у разі суперечностей між нормами міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою, і нормами національного законодавства пріоритетному застосуванню підлягають норми міжнародних договорів [10, с. 312].

Положення Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод мають як конституційний, так і законодавчий механізми імplementації у господарське процесуальне законодавство України [11]. Конституційний механізм досліджує процес впровадження правових позицій ЄСПЛ у національну правову тканину через постанови. Застосування постанов ЄСПЛ судами загальної юрисдикції під час розгляду та вирішення господарських справ можливо за таких умов:

- винесення постанови по скарзі, поданій проти України, внаслідок констатації порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод;
- субсидіарне застосування поряд із Конвенцією про захист прав людини, іншими міжнародними нормами та національним господарським процесуальним законодавством;
- відсутність загрози вторгнення у сферу національного суверенітету.

Одним із дискусійних питань є проблема допустимості застосування норм міжнародного права, витлумачених ЄСПЛ, з конкретного випадку за невідповідності нормам внутрішньодержавного права. При цьому допускається включення механізму конституційної імplementації положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод у господарське процесуальне право України, який передбачає безпосереднє застосування норм Конвенції Конституційним Судом України, а також застосування положень Конвенції у тлумаченні ЄСПЛ [12].

Законодавчий механізм досліджує процес впровадження правових позицій ЄСПЛ, виражених у постановках національного законодавства. До основних проблем судово-правової системи, на які вказує у своїх рішеннях ЄСПЛ та які, відповідно, вимагають оперативного реагування правотворчих органів, відносяться тривалість термінів судових процедур; неналежне оформлення судових повісток і повідомлень; захист прав і законних інтересів осіб, які не були залучені до участі у справі; перегляд судових актів, які набрали законної сили, а також за нововиявленими обставинами.

Одним зі способів усунення протиріч міжнародних договорів та національного господарського процесуального законодавства є прийняття нормативних постанов Пленуму Вищого господарського суду України, які не повинні суперечити іншим нормативно-правовим актам [13]. Як нормативна постанова Пленуму Вищого господарського суду України з питань господарського процесу має розглядатися така постанова, у якій: а) містяться роз'яснення судам із питань застосування норм міжнародного права; б) містяться роз'яснення судам із питань застосування господарського процесуального законодавства (його норм); в) формулюються певні

правила поведінки суб'єктів правовідносин у сфері господарського процесуального судочинства; г) заповнюються прогалини господарського процесуального права.

Висновки. На підставі проведеного дослідження сформульовано такі висновки. На основі аналізу думок вчених щодо поняття «імплементация норм міжнародного права» можливо зазначити, що імплементация норм міжнародного права – це реалізація державою міжнародно-правових норм у національну правову системи країни.

Слід визнати, що головною метою імплементации норм міжнародного права у господарське процесуальне право повинні бути не глобальні, або масштабні, зміни чи реформи, а поступова трансформація з метою зближення правових систем. Імплементацийний процес повинен здійснюватися на міжнародному рівні шляхом визначення норм, які регламентують діяльність суб'єктів міжнародного права, та на національному рівні шляхом визначення механізму імплементации міжнародних норм, порядку їх реалізації, зокрема напрацювання правозастосовної практики у господарському судочинстві. Таким чином, імплементация норм міжнародного права у господарське процесуальне право обумовлена інтеграційними процесами, що потребують одноманітних механізмів правового регулювання, особливо в умовах глобалізації та трансформації економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мюллерсон Р.А. Соотношение международного и национального права / Р.А. Мюллерсон. – М., 1982. – С. 23.
2. Гавердовский А.С. Имплементация норм международного права / А.С. Гавердовский. – К. : Высшая школа, 1980. – 319 с.
3. Аметистов Э.М. Право и экономическое сотрудничество / Э.М. Аметистов // Тезы выступлений советских и американских докладчиков на Московской конференции 19–21 сентября 1990 г. – М., 1990. – С. 43–44.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю.С. Шемшученко та ін. – К. : Українська енциклопедія, 1999. – Т. 2 : Д–Й. – 1999. – 744 с.
5. Войченко В.С. Поняття та форми імплементации в сучасному міжнародному праві // В.С. Войченко // Актуальні проблеми держави і права. – Вип. 46. – С. 363–369.
6. Усенко Е.Т. Соотношение и взаимодействие международного и национального права и российская конституция / Е.Т. Усенко // Московский журнал международного права. – 1995. – № 2. – С. 13–29.
7. Буткевич В.Г. Теоретические основы взаимодействия международного и внутригосударственного права : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук / В.Г. Буткевич. – К., 1980. – 32 с.
8. Кубко Є. Міжнародно-правові стандарти в господарському судочинстві (методологічні питання) / Є. Кубко // Право України. – 2011. – № 6. – С. 21–27.
9. Николенко Л.Н. Влияние международного-правовых стандартов на хозяйственное судопроизводство Украины / Л.Н. Николенко // Приоритетные направления развития правовой системы общества : матер. V Международной научно-практической конференции (Гомель, 15–16 мая 2014 г.) / И.И. Эсмантович. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2014. – С. 205–213.
10. Ільченко І.М. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав / І.М. Ільченко // Науковий вісник дипломатичної академії України. – 2009. – Вип. 15. – С. 311–318.
11. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/475/97%D0%B2%D1%80>.
12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду із прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
13. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26 грудня 2011 р. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v00186000-11>.